

értintő kérdés intézése. 7. Az emlékműért Medgyessy Ferenc szobrászművész jelen szerződés aláírásával 30 (harminc) évig jótállást vállal, erőhatalmak esetét kivéve. 8. A jelen szerződésben lefektetett jogügyletből származó minden néven nevezendő kincstári illeték a vállalkozó szobrászművést terheli. 9. A jelen szerződés a vállalkozó szobrászművészre azonnal, a községre azonban csak a törvényhatósági jóváhagyás után válik kötelező erejűvé. 10. Peres eljárás esetén a budapesti Központi kir. Járásbíróság kizárólagos illetékessége köttetik ki. Kelt Sárospatakon, 1934. évi december hó. Medgyessy Ferenc szobrászművész. A község képviselőtöbbsége: Dr. Izsó Bertalan bíró, Rátz Jenő főjegyző." Az eredeti szerződésre rávezetve: „Elfogadtatott és jóváhagyott Sárospatak nagyközség képviselőtestületének az 1934. évi december hó 12-én tartott közgyűlésében hozott 101. kgy. határozatával. Sárospatakon 1934. évi december hó 13-án Rátz Jenő főjegyző". Rávezették a megyei jóváhagyást is.: „Jóváhagyott 594/1935. Zemplén Vármegye Törvényhatóságának Sátoraljaújhelyben 1935. évi február hó 11-én tartott kisgyűlésében. Bernáth Aladár alispán."

A terv a község lakosságának tetszésével és meglegedésével találkozott, elhelyezése is maradt az eredeti, hiszen „... a főiskola monumentális épülete, a főiskolai park, mint környezet alkalmas a művészi összhatás érvényesülésére... ez a hely bármely irányból jövő idegenforgalomnak a központjában fekszik."

1935. július 23-án a művész az alábbi meghatalmazást adta a szoborbizottságnak, a pataki kőműveseknek a kivitelezésére:

„Meghatalmazás, melynek értelmében alóírott felhatalmozom a Sárospataki Hősiemlék Szoborbizottságot, hogy az általam vállalt hősi emlék építészeti részének kiviteli munkálatait a rendelkezésre adott tervrajzok és költségvetés alapján Zambon-Nyitrai építési vállalkozóknak kiadják, egyben felkérem a nagybecsű szoborbizottságot, hogy az építés vezetését és ellenőrzését eszközöljék, a vállalkozók kifizetését pedig az én terhemre belátásuk szerint intézzék. Budapest 1935. júl. 23. Medgyessy Ferenc szobrász m."

A szobor elkészült és 1935. október 6-án nagy ünnepség keretében adták át.

Dr. Hőgye István

Mikecs László emlékezete

„Bizzunk és tartsunk ki helyünkön, munkával, vággyal: derekabb sorsot, jobb életet tartogat számunkra az idő." Külön bekezdésben ez a mondat a befejezése *Mikecs László*: Csángók című összefoglaló, sommázó kötetének. Az egybefüggő szöveg utolsó lapján, a 329. oldalon írta le ezeket a látnoki szavakat huszonnégy évesen a szerző, Bihardíószegen, egészen pontosan ahogy az útravaló előszavát végzi: „Diószegi szőlőhegy, 1941 nyárelő" idején!

Az Érmellék gazdag televénye küldte őt is, miként *Adyt* és *Kazinczyt* Az észak-bihari dombok, lapályok gyümölcsérlelő gazdasága. Népeinek legértékesebb tulajdonságaival vétezetten érkezett már kisdíáként az Alföldre, Ceglédre, majd Aszódra, ahol gimnáziumi tanulmányait végezte. 1935-ben az aszódí evangélikus Petőfi gimnáziumban érettségizett kitüntetéssel. *Mályusz Elemér* professzor volt érettségijén az egyik prezidense (a kormány képviselője), s nyilván az ő támogatásával már elsőéves bölcsészhallgatóként, a II. félévben bejutott az Eötvös Kollégiumba, a magyarországi középiskolai tanárképzés fellegrárába. Visszaveszi ősei megbecsült családi nevét – a „magyarosított" Mikecs-ről ismét *Mikecs-re* és rövidre mért hátralevő esztendeiben ezen a néven vonult be a magyar művelődés történetébe, sőt, halhatatlanjai sorába! Az 1940-ben megjelent Románia című kötete után, 1941-ben – ismétlem – 24 évesen tette le a nemzeti művelődés asztalára fő művét, a már fentebb megnevezett *Csángók* című vaskos kötetét.

Ezt követően is szakadatlanul dolgozott. Egészen fiatalon: kolozsvári „gyakorló gimnáziumi" tanárként – tehát nem hivatásos kutatóként – folytatta ezután is mintegy „versenyt az esztendőkkel!" tudományos munkásságát. 1944-ben két munkája is napvilágot látott az EME (Erdélyi Múzeum Egyesület) kiadásában Tudománytörténeti vonatkozású dolgozatai közül az utolsó (A moldvai katolikusok 1646–47. évi összeírása) nyomdai datálása már valóban válságos időkre esik: 1944. szeptember 15-i sajtó keltezéssel! Bevezetőben idézett soraiiban vallottakkal volt tehát azonos – helytállása is! Élete, munkássága, hűsége, embersége, készülődése egy kimagaslóan tudományos életpályára már mostanság – 1944-ben – is kivételesen beváltott ígéret volt a valóságban. Ki hitte volna, hogy az utolsóként nyomtatott betűk dátuma után, nem is egészen két és fél hónap múlva – már halott?! A messiási Tagarog-ban, hadifogságban pusztult el élete 27. esztendejében – 1944. december 2-án! Csupán valamivel volt idősebb Petőfinél! Csak ámulni tudunk alkotásai mennyiségén és mélységén. Igényessége, értékelése maig érvényes voltán és időszerűségén! „... marxista tájékozottságú kritikai gondolkodásá"-i Szabó T. Attila már 1945-ben kiemelte.

Egyik lexikonunk így ír róla: „Tudományos eredményeit a nyelvészet, az irodalomtudomány, a művelődéstörténet és az ethnográfia” őrzi. Besorolni, beskatulyázni egyaránt lehetetlen. Rövid élete és munkássága mennyire teljességgel egész, mégis egyetemes.

Magyar–német tanári szakján kívül beszéli és műveli az olasz, francia, bolgár, román nyelveket és filológiát is. 1938 nyarán két hónapon át Romániában volt, hol közben részt vett egy Gusti-féle észak-moldvai szociológiai táborban. 1939-ben az Eötvös Kollégium ösztöndíjával beutazta Óromániát és még *Iorga Nicolae Valeni de Munte-i* szabadegyetemének hallgatója is volt (Így született meg a gyors egymásutánban két kiadást megért Románia (Útjegyzetek) című első könyve. „Ez a könyv 1940-ben szokatlan hangon szólt, merőben másként, mint a hivatalos Magyarország.” – „A szomszéd népekkel az egyenlő félként való megbékélést hirdette, a kölcsönös megismerés szükségességét, mely nélkül lehetetlen a közös célokat rendezni.” – írja róla egyik méltatója. Így igaz! Kész programmal a tarsolyában kezét nyújtott a kibéküléshez vagy legalábbis a kölcsönösen elvesztegetett békesség megkereséséhez! Tiszta szívvel és felhőtlen homlokkal, közös kincseinket kereste, ami összefűz, s nem azt, ami elválaszt bennünket a románságtól. Az egymás mellett élő különböző népek tudatos, testvéri együttéléséről álmodott! És minden leírt

Gajcsána-Magyarfalu-ból való csángómagyar házaspár az 1930-as évekből.

sorával dolgozott is érte. Nemesen, bátran, belátóan és nagylelkűséggel. Az engesztelés és a kiengesztelődés alázatával, odaadásával. Közös holnapunkért, a jövőödéért! A melynek megérése neki, az élet tavaszát élő fiatal embernek már mégsem adatott meg!

Ma, a nemzeti önismeret aléltóságából serkenés óráján, ideje hát Mikecs László ébresztése is! 1945 óta a kolozsvári Szabó T. Attila és a hazai Kósa László méltató cikkein kívül egy-két lexikon ha ír róla. Neve a céhbeliek között is alig-alig ösmert!

Amikor a csángókról Kallós Zoltán, Beke György és az egyik úttörő, Domokos Pál Péter, valamint a fiatalok legjobbjai részvételével ismételtén és sűrűbben szó esik, nem hallgathatjuk el Mikecs László nevét sem! Neve, életműve idézése számunkra több mint kötelesség!

A Csángók címmel megjelent tanulmánykötet tulajdonképpen a Kárpátokon kívül lakó magyarság teljes történetét foglalja magába. Az eredeti tisztán tudományos igényből – a kiadó (Bolyai könyvek sorozat) kívánságára – engedve, a szélesebb olvasók és érdeklődők táborát is figyelembe vette. „Mikecs László könyve nem nélküli az érzelmi attitűdöt, de hangja tárgyilagos, törekvése tudományosan objektív. Kiszúrta a moldvai magyarok ethnogenesiséből a romantikát és a mítoszt...” írja róla egyik méltatója. Majd a továbbiakban: „... kultúrájuk, múltjuk és jelenük teljes egészét számba vette könyvében a szerző, s ezzel máig legjobb összefoglalását adta a kérdésnek...” Szabó T. Attila professzor pedig így ír a Csángók-ról: „Hátározott céltudattal, a szükséges tudományos fegyverzet teljes birtokában vágott neki a csángó-kérdés bonyolult rengetegének...” Könyve a téma egész irodalmának fölényes ismeretérőli tanuskódó hatalmas összefoglalás is” Es mindezzel – nem győzőm ismételni – 24 évesen ajándékozott meg bennünket!

„Valójában nehéz eldönteni, mi is volt ő, a szép prózai ambíciókat melengető, tudománypolitikai cikkeit író fiatal tudós? Történész vagy ethnográfus? Úgy maradunk leghívebbek szelleméhez, ha nem nevezzük egyiknek sem. Ő a legnemesebb értelemben vélt magyarságtudományt művelte.”

Mai, divatos kifejezéssel így mondhatnánk: hungarológus volt! „Népének jelenével és múltjával, kultúrájának egészével foglalkozott, sokféle terjedő figyelemmel, szeretettel, odaadással, felelősséggel. S mind-azt tette a legzordonabb időben őszinte szándékkal Közép-európa népeire tekintve, a magyarság dolgait nem elszigetelten, hanem a szomszédos népekhez kapcsoltnak szemlélve.”

Az összesen 412 oldal terjedelmű könyv „példátlan nagy bibliográfiája kronológikus rendben, hosszabb-rövidebb magyarázatokkal ellátva, kritikával kísérve bibliographie raisonnée rendszerrel van összeállítva” – írja róla Kósa László az Ethnográfia 1969. évi 4. számában „De szerzőnek... nem volt szándékában könyvében végső eredményeket kimondani, inkább a szakirodalom teljes feltárásával a további kutatások számára kívánt fermentum lenni” – fejezi be ezt a gondolatsort fentebbi s kései méltatója.

Mikecs László, mint annyi millióan mások, a háború áldozatává lett! Valami végzetes bábjáték kegyetlenül sete-suta botladozása során veszett el! Ha alig 27 évesen ennyit áldozott fel népe, nemzete s a tudomány oltárán, elgondolkozhatunk mit s kit veszítettünk el benne. Ha élne, még csak most volna 64 éves! Éppenséggel itt járhatna köztünk!

Most, 40 év múltán gondolatban köréje seregltünk ott az Érmelléken újra, a diószegi szőlőhegyen, a nyárelő és a nyárhó hetei tündöklő kék sátora alatt és a barna éjszakában! Vele együtt egyaránt keressük, kutatjuk, szítjuk, őrizzük tovább a messzi moldvai véreink, a csángók őrtüzeit! Vigyázzuk a házitűzhelyek épségeit, nyelvük-nyelvünk 2–300 évvel korábbi szinten megmaradó ékességeit, archaikus valóságát, daloló, muzsikáló tegnappaink szívdertítő közelségét az elkövetkezendőkre... Leszped, Szabófalva, Rekecsin, Karácsonyó, Csügis, Forófalva, Klérse, Husz, Csöböröcsök, Somoska, Kövespatak, Gyoszen (Diószén?), Bakó, Meggyeske, Terebes, Vöcsök, Szászút, Nagypatak, Bogdánfalva és megannyi más települést odakint Moldvában, aholis vagy 50–80 000 csángó-magyar beszéli még nyelvünket.

Mikecs Lászlót idéztük... az élő! „a kiművelt magyart”, „akiben a lelki haladás, a szellemi és közösségi emelkedés emberét” ismerhettük meg. Egy kicsit talán – az ő révén – legnemesebb énünket is, és a megmaradásra elszánt megtartó önmagunkat!

Dr. Csiksz Ferenc

Csángó ing szedetttes himje

